

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w Radomiu wyrokiem z dnia 10 października 2023 roku w sprawie II Ko 10/23 oddalił wniosek A. M. o zasądzenie 81800 zł zadośćuczynienia w związku z umieszczeniem go w strzeżonym ośrodku dla cudzoziemców oraz w areszcie.

Od opisanego wyżej wyroku apelację wniósł pełnomocnik wnioskodawcy, zaskarżając go w całości, zarzucając:

a/ rażące naruszenie art. 7 k.p.k., poprzez dokonanie dowolnej oceny zgromadzonego materiału dowodowego, prowadzącej do przyjęcia, że umieszczenie wnioskodawcy, w strzeżonym ośrodku dla cudzoziemców i areszcie było słuszne, podczas gdy prawidłowa ocena postanowień orzekających sądów w tej kwestii a także akt sprawy o udzielenie ochrony międzynarodowej, wskazuje, że brak było możliwości umieszczenia i przedłużenia pobytu wnioskodawcy w strzeżonym ośrodku, albowiem nie zostały spełnione przesłanki wynikające z art. 89 ust. 4a i art. 87 ust. 1 pkt 2 ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium RP, art. 398 ust. 2 i art. 398a pkt 4a ustawy o cudzoziemcach,

b/ art. 7 k.p.k. poprzez dokonanie dowolnej oceny zgromadzonego materiału dowodowego, prowadzącej do pominięcia braku przyczyn po stronie wnioskodawcy prowadzących do przedłużenia postępowania o udzielenie ochrony międzynarodowej, co w konsekwencji prowadziło do błędu w ustaleniach faktycznych poprzez uznanie, że pobyt wnioskodawcy został przedłużony zgodnie z prawem,

c/ art. 232 k.p.c. przez jego zastosowanie i stwierdzenie, że wnioskodawca zobowiązany jest wskazywać dowody dla stwierdzenia faktów objętych wnioskiem, gdy tymczasem przepis art. 558 k.p.k. stanowi, że przepisy k.p.c. w tego rodzaju sprawach stosuje się jedynie odpowiednio,

d/ art. 167 i 9 §1 k.p.k. przez nieprzeprowadzenie dowodów zmierzających do ustalenia wielkości krzywdy wnioskodawcy,

e/ art. 7 k.p.k. poprzez dokonanie dowolnej oceny zgromadzonego materiału dowodowego, prowadzącej do pominięcia raportów (...) o sytuacji panującej w ośrodku w W., co skutkowało błędem w ustaleniach przez uznanie, że wnioskodawca nie wykazał, że przebywanie w tym ośrodku było traumatycznym doświadczeniem,

f/ art. 424 k.p.k. przez nie odniesienie się sądu do okoliczności podniesionych we wniosku inicjującym przedmiotowe postępowanie.

Wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku przez zasądzenie zadośćuczynienia we wnioskowanej kwocie, ewentualnie o jego uchylenie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje: apelacja jest zasadna, przy czym ponieważ popełnione przez Sąd I instancji uchybienia są na tyle istotne, bo skutkujące koniecznością przeprowadzenia postępowania w całości od początku, niezbędne stało się wydanie w instancji odwoławczej wyroku o charakterze kasatoryjnym.

Lektura akt sprawy i uzasadnienia zaskarżonego wyroku dowodzi, że procedowanie Sądu I instancji w zakresie zgłoszonego wniosku miało charakter powierzchowny. Tenże sąd poprzestał bowiem na przedstawieniu (wyłącznie w formie sprawozdawczej) kolejnych decyzji sądów o stosowaniu i przedłużaniu detencji wobec A. M., nie wnikając, wobec ich niezaskarżenia przez wnioskodawcę, w ocenę ich zasadności przez pryzmat art. 407 ust 1 w zw. z art. 403 ust. 3a pkt 2 ustawy z dnia 12 grudnia 2013 roku o cudzoziemcach (Dz.U z 2023, poz. 519). Poprzestanie na tym oto argumentie i wsparcie go konstatacją, że „wnioskodawca w żaden sposób nie wykazał, by umieszczenie go w strzeżonym ośrodku dla cudzoziemców i areszcie dla cudzoziemców było niewątpliwie niesłuszne” nie może zatem zostać potraktowane, jako rzetelne i wnikliwe odniesienie się do zgłoszonego wniosku o zasądzenie zadośćuczynienia.

W tym kontekście podniesione w apelacji zarzuty z pkt a i b apelacji, to jest obrazy art. 7 k.p.k., wraz z odnoszącą się doń argumentacją, należało uznać za zasadne, co więcej ich rozpoznanie i stwierdzenie sygnalizowanego przez skarżącego uchybienia okazało się wystarczające dla wydania wyroku przez Sąd odwoławczy (por. art. 436 k.p.k.). Odnoszenie się do pozostałych, również o charakterze procesowym, w zaistniałej sytuacji, stało się bądź przedwczesne, bądź bezprzedmiotowe.

Celem oczyszczenia przedpola należy zwrócić uwagę, że Sąd Okręgowy w Radomiu błędnie interpretuje przepis art. 407 ust. 1 ustawy o cudzoziemcach, który wszak wskazuje, jako podstawę ubiegania się o zadośćuczynienie każde niesłuszne pozbawienie wolności, nie zaś niewątpliwie niesłuszne, co tenże sąd sugeruje w swych motywach pisemnych. Kwestia ta nie powinna nastęrczać trudności interpretacyjnych wobec jednoznacznego literalnego brzmienia wskazanego przepisu, warto tu jednak przywołać aprobowany w orzecznictwie judykat Sądu Najwyższego, w którym to przedstawiono dodatkowe argumenty przemawiające za takim oto jego rozumieniem (vide wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 kwietnia 2023 roku w sprawie II KK 149/22). Ocena detencji wnioskodawcy pod kątem „niewątpliwej niesłuszności”, miast zwykłej niesłuszności, była zatem nieuprawniona.

Przechodząc zaś do oceny podniesionych w apelacji zarzutów zwraca uwagę nie dość wnikliwe podejście Sądu I instancji do oceny poszczególnych decyzji sądów o umieszczeniu a następnie przedłużeniu pobytu cudzoziemca w strzeżonym ośrodku, czy też areszcie. Lektura uzasadnienia zaskarżonego wyroku dowodzi, że w żadnym przypadku nie odbyło się to przez pryzmat funkcjonalnego powiązania z toczącym się postępowaniem z jego udziałem w związku z ubieganiem się o udzielenie ochrony międzynarodowej. A wszak taki wniosek został przez A. M. złożony w dniu 30 września 2021 roku i stosowne postępowanie zostało w tym przedmiocie wszczęte (vide k. 34 i 35 akt sprawy P. Straży Granicznej w Co więcej postanowieniem z dnia 8 października roku Komendant Straży Granicznej w wszczęte wobec niego postępowanie administracyjne w sprawie zobowiązania go do powrotu zawiesił (vide k. 10 akt sprawy). O ile bowiem do tego czasu, czy też do czasu potwierdzenia tożsamości wnioskodawcy przez Ambasadę co miało miejsce w dniu 14 października roku, obawa ucieczki znajdowałaby rację bytu, to na dalszym etapie postępowania potrzeba stosowania wobec wnioskodawcy detencji wymagała skrupulatnego rozważenia przez pryzmat przepisów zawartych w rozdziale 6 ustawy z dnia 13 czerwca 2003 roku o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U 2023, poz. 1504)), zatytułowanym „Zatrzymanie cudzoziemca oraz umieszczenie go w strzeżonym ośrodku lub zastosowanie aresztu dla cudzoziemców w postępowaniu w sprawie udzielenia ochrony międzynarodowej”.

Tymczasem Sąd I instancji potraktował tę kwestię, stereotypowo, albowiem poza argumentem, że A. M. nielegalnie przekroczył granicę RP nie wskazał jakichkolwiek innych okoliczności, aktualnych na czas podejmowania przez poszczególne sądy decyzji w tym przedmiocie, co więcej zaniechał przeprowadzenia analizy, czy w trakcie pobytu wnioskodawcy w strzeżonym ośrodku i areszcie prowadzone były jakiegokolwiek czynności z jego udziałem, których celem było zebranie informacji niezbędnych do wydania rozstrzygnięcia w przedmiocie udzielenia mu ochrony międzynarodowej. Pomiął także milczeniem określone we wskazanej wyżej ustawie możliwe terminy detencji cudzoziemca a jasne jest, że ten 6 miesięczny, określony w art. 89 ust. 5 w/w ustawy został przekroczony, skoro czas izolacji wnioskodawcy rozpoczął się w dniu 4 sierpnia roku a zakończył 28 marca roku. Trafnie zaś akcentuje skarżący, że każdorazowo winno się to odbywać w optyce określonych w art. 87 ustawy z dnia 13 czerwca 2003 roku o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, przesłanek.

Podkreślić przy tym wypada, że detencja, jako środek najbardziej dolegliwy, może być stosowany jedynie wówczas, gdy istnieją namacalne podstawy do uznania, że cudzoziemiec nie będzie dobrowolnie uczestniczył w czynnościach, zaś inne środki przewidziane w ustawie nie będą po temu wystarczające. Odwoływanie się do argumentu o braku miejsca pobytu na terytorium RP, braku środków finansowych, w przypadku uchodźstwa, czyli nielegalnego przekroczenia granicy, jak też przy uwzględnieniu faktu złożenia wniosku o ochronę międzynarodową, nie wydaje się tu być wystarczające. Podobnie, jak akcentowanie przez Sąd I instancji „prawdopodobieństwa ucieczki”, którą wyprowadza li tylko z nielegalnego przekroczenia granicy, w optyce konstytucyjnego statusu cudzoziemca ubiegającego się o ochronę międzynarodową (por. art. 52 Konstytucji RP), do którego przyjmuje się, że w takiej sytuacji legalnie przebywa na terytorium naszego kraju, bez względu na to w jaki sposób przekroczył granicę Polski. W ocenie tego stanu rzeczy warto odwołać się do stanowiska Sądu Najwyższego wyrażonego w uzasadnieniu wyroku z dnia 20 czerwca 2023 roku w sprawie II KK 148/22, które Sąd Apelacyjny w pełni aprobuje.

W optyce przedstawionych wyżej racji nie można oprzeć się wrażeniu, że Sąd Okręgowy w istocie rzeczy uchylił się od samodzielnej oceny, czy detencja wnioskodawcy była słuszna. Tak bowiem należy ocenić użycie argumentu, że skoro zdecydował się na nielegalne przekroczenie granicy, to „musiał akceptować tymczasowy pobyt w zamkniętej placówce”. Taka argumentacja nie przystoi, bo nie dość, że kłóci się z zasadą humanitaryzmu, to przede wszystkim ma niewiele wspólnego z celami, jakie wyznaczała mu rozpoznawana sprawa, do której stosuje się odpowiednio regulację zawartą w przepisie art. 2 k.p.k.. Wszak przedmiotem tego postępowania nie była ocena stanu dostosowania się cudzoziemca do izolacji a przynajmniej nie na tym odcinku czynienia ustaleń faktycznych, lecz zbadanie, czy przy jej stosowaniu, na jakimkolwiek etapie detencji, która trwała wszak niemal 8 miesięcy, kiedy jego sytuacja procesowa

ulegała zasadniczej zmianie, nie naruszono obowiązujących przepisów prawa a w związku z tym, czy przysługuje mu z tego tytułu zadośćuczynienie. Okoliczność, że wnioskodawca nie kwestionował w procesowej formie decyzji orzekających sądów o umieszczeniu go w strzeżonym ośrodku, czy areszcie dla cudzoziemców, od tego obowiązku go nie zwalniała, już chociażby bacząc na treść art. 8 § 1 k.p.k.. Nie stanowiła również usprawiedliwienia dla takiego oto podejścia okoliczność, że A. M., jako pierwszy w Polsce złożył wniosek o udzielenie ochrony międzynarodowej. Ocena postawy wnioskodawcy w czasie detencji przez pryzmat faktu, że ostatecznie opuścił terytorium Polski przed rozstrzygnięciem jego wniosku o ochronę międzynarodową, także nie wydaje się być wystarczające.

Reasumując: podstawowym zagadnieniem, jakie należy w przedmiotowej sprawie w pierwszej kolejności rozstrzygnąć, jest kwestia słuszności lub nie detencji wnioskodawcy, bo determinuje wynik rozstrzygnięcia w przedmiocie złożonego wniosku o zasądzenie zadośćuczynienia. Ponieważ Sąd I instancji od oceny tej kwestii de facto się uchylił, co wykazano wyżej, konieczne stało się uchylenie zaskarżonego wyroku, jako oczywiście przedwczesnego.

Rozpoznając sprawę ponownie Sąd Okręgowy w Radomiu skrupulatnie oceni wskazane w decyzjach poszczególnych sądów podstawy detencji wnioskodawcy przez pryzmat obowiązujących przepisów prawa, to jest art. 87 ustawy z dnia 13 czerwca 2003 roku o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz art. 403 ustawy z dnia 12 grudnia 2013 roku o cudzoziemcach, w tym z uwzględnieniem wskazanych tam terminów. Rozważy, w zależności od tego, jak ukształtuje się sytuacja faktyczna i procesowa, potrzebę odebrania zeznań od wnioskodawcy w drodze pomocy prawnej, lub przeprowadzenia innych dowodów. Zebrane dowody oceni w ramach uprawnień wynikających z art. 7 k.p.k. i wyda trafne rozstrzygnięcie w sprawie.

Kierując się przedstawionymi wyżej racjami Sąd Apelacyjny w Lublinie orzekł, jak w wyroku.

SSA Barbara du Château SSA Wojciech Zaręba SSA Grażyna Jakubowska